

Лілія Онофрійчук,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-
педагогічної академії

«CASE STUDY» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Розкрито сутність «case study» у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти. Визначено, що впровадження в практику вищої професійної освіти «case study» є актуальним та обумовлюється тенденціями сьогодення. Окремлено погляди науковців на особливості даного методу у підготовці майбутнього фахівця дошкільної освіти та роль викладача у даному процесі. Акцентовано увагу на позитивних та негативних аспектах даного методу, зокрема, ідеях, які застосовуються у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Ключові слова: «Case study», професійна підготовка, майбутній фахівець дошкільної освіти.

Раскрыта сущность «case study» в подготовке будущих специалистов дошкольного образования. Определено, что внедрение в практику высшего профессионального образования «case study» является актуальным и обуславливается тенденциями современности. Очерчены взгляды ученых на особенности данного метода в подготовке будущего специалиста дошкольного образования и роль преподавателя в данном процессе. Акцентируется внимание на положительных и отрицательных аспектах данного метода, в частности, идеях, применяемых в подготовке будущих специалистов дошкольного образования.

Ключевые слова: «Case study», профессиональная подготовка, будущий специалист дошкольного образования.

Essence «case study» in preparing future professionals of preschool education. Determined that the implementation in practice of higher education case study is relevant and driven by trends of today. Outlines the views of scientists on the features of this method in the training of future specialists of preschool education and the teacher's role in this process. Emphasize the positive and negative aspects of this method, in particular, the ideas used in the preparation of future specialists of preschool education.

Key words: «Case study», training, future specialist pre-school education.

В умовах соціально-економічного становлення Української держави особливого значення набуває проблема підготовки конкурентноспроможних, висококваліфікованих, компетентних педагогів нової генерації. В контексті цих вимог майбутні фахівці дошкільної освіти повинні навчитися продуктивно мислити, приймати нестандартні рішення, вміло оперувати набутими знаннями. Тому необхідним є впровадження нестандартних форм і методів навчання, а саме інтерактивних методів – case study (метод кейсів), метод проблемного навчання, метод «мозкової атаки», ділові та рольові ігри тощо. Суть їх полягає у тому, що навчальний процес організовується на основі взаємодії, діалогу, в ході яких студенти навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації; враховувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Звідси і випливає актуальність проблеми, оскільки очевидно є потреба з'ясувати ефективність case study у процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Проблема професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти, формування особистості педагога, використання інноваційних підходів у його професійному становленні розкрита у працях К. Волинець, Н. Лисенко, Л. Зданевич, Л. Машкіної, Л. Пісоцької, Н. Ничкало, С. Сисоевої, М. Сичової, Т. Слободянюк та ін. Використання кейс-методу під час викладання різних дисциплін в українській вищій школі досліджували Г. Канищенко, В. Лобода, О. Сидоренко, Ю. Сурмін, П. Шеремета, В. Чуба, А. Фурда та інші. Проте, як показує аналіз теорії та практики, case study ще не має широкого впровадження у підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Метою статті є розгляд сутності «Case study», визначення переваг та недоліків застосування даного методу у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Сучасний етап розвитку системи вищої освіти характеризується інноваційним пошуком найвагоміших важелів впливу на покращення якості фахової підготовки. Впровадження в практику вищої професійної освіти case study в даний час є вельми актуальним та обумовлюється двома тенденціями, зазначає О. Долгоруков: перша витікає із загальної спрямованості розвитку освіти, її орієнтації не стільки на отримання конкретних знань, скільки на формування професійної компетентності, умінь і навиків розумової діяльності, розвиток здібностей особи, серед яких особлива увага приділяється здібностям до навчання, зміни парадигми мислення, умінню переробляти величезні масиви інформації; а друга – з розвитку вимог до якості фахівця, який повинен володіти здатністю оптимальної поведінки в різних ситуаціях, відрізнитися системністю і ефективністю дій в умовах кризи [1].

Новизна і особливості використання case study вимагають детального

аналізу даного методу як виду інтерактивних форм навчання. З методичної точки зору «case» – це спеціально підготовлений навчальний матеріал, що містить структурований опис ситуацій, які запозичені з реальної практики. В перекладі з англійської «case» – випадок, «case study» – повчальний випадок. Класичним є визначення поняття «case study» як опис ситуації, яка реально існувала. Case study (кейси, ситуаційні вправи), за визначенням Ш. Бобохужаєва та З. Юлдашева, це сукупність умов та обов'язків, що описують конкретні, реальні обставини на даному етапі [5, с. 13]. Автори відзначають, що використання даного методу у навчанні дозволяє скоротити розрив між теорією і практикою, розвинути пізнавальну, інтелектуальну активність студентів, аналітичні здібності, а також сформувати вміння оцінити ситуацію, вибрати ключову інформацію, прогнозувати шляхи розвитку ситуації, приймати рішення в умовах невизначеності, критикувати, конструктивно реагувати на критику, ставити запитання тощо [5, с. 20].

Л. Бурковська зосереджує увагу на тому, що case study дає змогу максимально наблизити навчання до майбутньої професійної діяльності студентів [1, с. 244]. Цієї ж думки дотримується С. Яковлева, яка трактує case study як метод, що базується на аналізі конкретного ситуативного завдання (case), побудованого на реальній проблемі, яка повинна бути розглянута студентом з точки зору організації або певної посадової особи [6, с. 20].

Case study мають чітко визначений характер і мету. Як правило, вони пов'язані з проблемою чи ситуацією, яка існувала чи існує зараз. Як інтерактивний метод, case study може застосовуватися при закріпленні знань та вмінь, що були отримані на попередніх заняттях, розвитку навичок аналізу та критичного мислення, зв'язку теорії та практики. Роль викладача полягає у спрямуванні бесіди або дискусії, наприклад, за допомогою проблемних запитань і контролю часу роботи над проблемою. Студенти в свою чергу повинні розуміти з самого початку, що відповідальність за прийняття рішення лежить на них, а викладач лише пояснює наслідки ризику прийняття необдуманих рішень.

Передбачається, що у реальному житті не існує однозначно правильних рішень. Суть навчання методом case study полягає в тому, що кожен пропонує варіанти, виходячи із знань, які є у нього в наявності, практичного досвіду і інтуїції. Case study розробляється на основі фактичного матеріалу з метою подальшого розбору у навчальних заняттях та втілюється у наступних ідеях: призначений для отримання знань з дисциплін, в яких немає однозначної відповіді на поставлене питання; акцент навчання переноситься на вироблення та співпрацю студента й викладача; результатом застосування методу є не тільки знання, але і навички професійної діяльності; з урахуванням певних правил розробляється модель конкретної ситуації, яка має місце у реальному житті, і

відбиває той комплекс знань і практичних навичок, які студентам потрібно отримати, при цьому викладач виступає в ролі ведучого, який генерує питання, фіксує відповіді, підтримує дискусію, тобто в ролі посередника у процесі співпраці; формування практичних навичків та розвиток системи цінностей студентів, професійних позицій, життєвих установок, своєрідного професійного світовідчуття; відповідним чином організоване обговорення кейса може нагадувати театральну виставу [3].

У контексті зазначеного, основною функцією case study є навчання студентів вирішувати складні неструктуровані проблеми, які не можливо вирішити аналітичним способом. Case активізує студентів, залишаючи їх наодинці з реальними ситуаціями.

Використовуючи case study у процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, ми дотримувалися наступних етапів: 1) «входження» і розуміння ситуації; 2) постановка «діагнозу», з'ясування можливих причин появи «симптомів»; 3) визначення стратегічних питань і ключових проблем (виявлення справжньої причини); 4) вироблення стратегічних альтернатив (пошук варіантів рішень); 5) оцінювання і вибір альтернатив (вибір оптимального рішення); 6) захист, обґрунтування рішення. На нашу думку, доречно будувати case таким чином, щоб він максимально відображав реальні ситуації, які мали або можуть мати місце у дійсності. Проблеми, які розглядаються в case, повинні бути актуальними для сьогодення і на перспективу. Таким чином, студент заглиблюється в ситуації, які можуть виникнути у його майбутній професійній діяльності.

Використання кейс-методу у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти дозволяє студентам включатися у вирішення завдань, пов'язаних з навчанням та розвитком дошкільників. Як свідчать дослідження, знання та уміння набувають для студентів особистісного сенсу і трансформуються у компоненти професійної культури тоді, коли засвоюються ними у професійному контексті. Якщо засвоєний матеріал безпосередньо пов'язаний з проблемами, які доведеться вирішувати студентам у майбутній професійній діяльності, їхня пізнавальна активність суттєво підвищується. Це зумовлюється професійною мотивацією майбутніх фахівців дошкільної освіти, їх зацікавленістю в оволодінні ефективними методами і прийомами професійної діяльності. Завдяки цьому одночасно з формуванням пізнавальної мотивації відбувається розвиток професійної мотивації, що не менш важливо, ніж засвоєння професійних знань, умінь і навичок.

Перевагою case study можна назвати можливість використання принципів проблемного навчання (отримання навиків вирішення реальних проблем, можливість роботи групи на єдиному проблемному полі, засвоєння знань і розуміння термінів, уміння оперувати ними, побудувати логічні схеми вирішення проблеми, аргументувати свою думку); отримання навичок роботи в команді та створення презентації, проведення

прес-конференції; уміння формулювати питання, аргументувати відповідь тощо.

Проте case study має певні недоліки, зокрема: недостатньо досліджений у педагогіці; не сприяє глибокому вивченню педагогічних проблем і завдань; вимагає більших затрат часу; потребує від викладача певного досвіду, глибоких знань у проведенні дискусії та аналізу «кейсової» ситуації; викладач повинен вміти відмовитися від власних суджень та упереджень.

Case study ґрунтується на принципах, які фактично змушують переглянути ролі викладача і студента. Зобов'язання викладача при застосуванні case study полягає в тому, щоб створити в навчальній аудиторії такі умови, які б дозволили розвинути у майбутніх фахівців дошкільної освіти вміння критично мислити, аналізувати, спонукати їх до того, щоб в процесі дискусії поділитися власними думками, ідеями, знаннями та досвідом. Зобов'язання студента полягає в тому, щоб збагачуючи своєю творчою енергією навчальний процес, прийняти на себе частку відповідальності за його результативність. При цьому вони повинні усвідомлювати, що викладач знаходиться в аудиторії для того, щоб допомогти їм, і студенти мають скористатися цим у повній мірі, проте основна відповідальність за те, чому вони навчилися, лежить на них.

Індивідуальний аналіз case і його обговорення в групі дають набагато більші можливості для розвитку фахової майстерності майбутнього фахівця, ніж заучування підручника чи конспекту лекцій. Даючи студентам завдання у формі кейсів, ми відкриваємо їм значно більшу можливість поділитися своїми знаннями, досвідом і уявленнями, тобто навчитися не тільки у викладача, а й один у одного. Такий метод піднімає впевненість майбутніх фахівців дошкільної освіти у собі, у своїх здібностях. Вони активно вчаться слухати один одного і точніше висловлювати свої думки.

Використання case study у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти дозволяє студентам включатися у вирішення навчально-професійних завдань. Як свідчать дослідження, знання та уміння набувають для студентів особистісного сенсу і трансформуються у компоненти професійної культури тоді, коли засвоюються ними у професійному контексті. Якщо засвоєний матеріал безпосередньо пов'язаний з проблемами, які доведеться вирішувати студентам у майбутній професійній діяльності, їхня пізнавальна активність суттєво підвищується. Це зумовлюється професійною мотивацією майбутніх фахівців, їх зацікавленістю в оволодінні ефективними методами і прийомами професійної діяльності. Завдяки цьому одночасно з формуванням пізнавальної мотивації відбувається розвиток професійної мотивації, що не менш важливо, ніж засвоєння професійних знань, умінь і навичок.

Case study виступає специфічним практичним методом організації

навчального процесу у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти, методом дискусій з погляду стимулювання і мотивації навчального процесу, а також методом лабораторно-практичного контролю і самоконтролю.

Таким чином, проблеми, які розглядаються в case, повинні бути актуальними для сьогодення і на перспективу. Студент заглиблюється в ситуації, які можуть виникнути у його майбутній професійній діяльності. Case study – інструмент, який дозволяє застосувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань. Метод сприяє розвитку у студентів самостійного мислення, уміння вислуховувати і враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловити свою. За допомогою цього методу студенти мають можливість проявити і удосконалити аналітичні навички, навчитися працювати в команді, знаходити найбільш раціональне вирішення поставленої проблеми. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого дослідження потребує питання використання case study як засобу активізації пізнавальної діяльності студентів у контексті вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурковська Л. Д. Технології дистанційного навчання / Л. Д. Бурковська // Актуальні проблеми філології і перекладознавства : зб. наук. праць. – Вип. 1. – Хмельницький : ХНУ, 2005. – С. 243–245.
2. Долгоруков А. М. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Электронный ресурс] / Александр Михайлович Долгоруков. – Режим доступа : <http://www.evolkov.net/case/study.html>.
3. Ситуационный анализ или анатомия кейс-метода / под ред. д-ра социологических наук, профессора Ю. П. Сурмина. – Киев : Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.
4. Сурмин Ю. П. Ситуационный анализ, или анатомия кейс-метода : учебное пособие / Ю. П. Сурмин, А. И. Сидоренко. – Киев : Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.
5. Юлдашев З. Ю. Инновационные методы обучения: особенности кейс-стади метода обучения и пути его практического использования : учебное пособие / З. Ю. Юлдашев, Ш. И. Бобохужаев. – Ташкент : IQTISOD-MOLIYA, 2006. – 88 с.
6. Яковлева С. А. Особливості застосування кейс-методу у навчанні студентів психологічного факультету / С. А. Яковлева // Акмеологія. – 2003. – СПб : Санкт-Петербурзька акмеологічна академія. – 2003. – 324 с.